

Наталія Кондратенко

ORCID 0000-0002-9589-7716,

*доктор філологічних наук, професор кафедри прикладної лінгвістики,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

МЕТОДИ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНО- І ГЕТЕРОСТЕРЕОТИПІВ

Стаття представляє міждисциплінарне дослідження, що об'єднує лінгвокультурологічний і корпусний підхід до розв'язання проблем міжкультурної та між-етнічної комунікації. З опертям на поняття етнічного стереотипу та виокремлення авто- та гетеростеретипів здійснено аналіз стереотипних уявлень носіїв української мови про представників свого етносу – українців – та титульного етносу держави-агресора – рф. У центрі уваги постали етнічними на позначення українців і росіян, зафіксовані в тлумачних словниках української мови. Проаналізовано етнічними «українець» і «хохол» як вербальні репрезентанти етностеретипу та етнічними «росіянин», «кацап», «москаль» і «московит» як вербальні репрезентанти гетеростеретипу. В умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну використання у ворожій пропаганді стереотипних уявлень з послідовним «розлюдненням» українців доводить важливість цього аспекту вивчення міжетнічних відносин. Етнічними розглянуто за двома аспектами: лексикографічним і корпусним. На підставі дефініцій у тлумачних словниках української мови визначено структуру автостеретипів і гетеростеретипів. За допомогою пошуку в ГРАКУ (Генеральному регіонально анованому корпусі української мови) простежено специфіку сполучуваності етнічними з ад'ективами оцінної семантики. Пошук здійснено як у корпусі загалом, так і в динаміці 2014-2023 років у медійному дискурсі. Зіставлення частотності сполучуваності етнічними з оцінними ад'ективами під час війни Росії проти України дало змогу простежити трансформацію стереотипних уявлень носіїв української мови про українців і росіян.

Ключові слова: етнічний стереотип, автостеретип, гетеростеретип, ГРАК, корпусний підхід.

Постановка проблеми. Дослідження міжкультурної комунікації передбачають вивчення стереотипних уявлень про представників різних національностей, що на мовному рівні виражається у використанні етнічними – номінацій суб'єктів за етнічною належністю. В умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну це питання набуло особливого значення, оскільки стилістично марковані етнічними активно використовують в інформаційній війні, зокрема як мову ненависті. Вживання негативно оцінних номінацій за національною ознакою на позначення ворогів знеособлює і розлюднює їх, що спричиняє зміну ставлення до іншого етносу та уможливило виправдання злочинних дій проти іншої людини на підставі її належності до певної національності. Стилістично марковані етнічними використовуються з метою висловлень образ і приниження за національною ознакою, вони є засобом розпалювання національної ворожнечі. Традиційно дослідження етнічними і стереотипних уявлень про інші народи та етноси ґрунтувалося на лексикографічних джерелах, прислів'ях і приказках, художніх текстах. Такий підхід передбачав опрацювання великого обсягу фактичного матеріалу й необхідність практично «вручну» простежувати динаміку вживання етнічними. Цю проблему можна розв'язати за допомогою залучення корпусного підходу, здійсню-

ючи відбір матеріалу та його сортування через ГРАК (Генеральний регіонально анотований корпус української мови), створений командою дослідників на чолі з М.О. Шведовою [2]. Корпусний підхід дає змогу виокремити етноніми, простежити частотність і динаміку їхнього вживання, а також проаналізувати сполучуваність етнонімів з ад'єктивами оцінної семантики.

Мета дослідження – визначити стилістично марковані етноніми як репрезентанти авто- і гетеростереотипів в українській мові за допомогою ГРАКу. Мета передбачала розв'язання таких завдань: визначити поняття стереотипу і стереотипізації; проаналізувати етноніми та надати їхні словникові дефініції; простежити динаміку вживання етнонімів в українській мові на підставі ГРАКу та виявити їхню оцінку маркованість у період 2014-2023 років у медіатекстах.

Об'єктом дослідження є вербальні репрезентанти авто- та гетеростереотипів в українській мові, предметом – етноніми на позначення українців і росіян.

Матеріалом для аналізу послуговували словникові дефініції етнонімів та результати пошукових запитів у ГРАКу за частотністю вживання і сполучуваністю етнонімів.

Поняття стереотипу та стереотипізації первинно обґрунтовано у працях В. Ліппмана [12]. На позначення уявлень про етноси і представників різних етносів і національностей у гуманітаристиці вживають терміни «етнічний стереотип» і «національний стереотип», послуговуючись ними як тотожними. В українстиці етностереотипи розглянуто в наукових розвідках А. Загнітка та І. Богданової [3], В. Манакіна [5], І. Орел [6], Н. Семенів [7], І. Скрипник [9] та ін. Основну увагу зосереджено на визначенні понять етностереотип і національний стереотип; розмежуванні авто- і гетеростереотипів; аналізі структури етностереотипів. С. Сердюк зазначає: «Міжетнічні установочні утворення відрізняються некритичністю, обмеженістю, а часто й викривленням когнітивного змісту» [8, с.11], наголошуючи на тому, що «етнічний стереотип як регулятивний елемент етнічної самосвідомості виконує три головні функції: пізнавальну, комунікативну і функцію захисту позитивної етнічної ідентичності» [там само]. Н. Малюга вважає, що «виникнення етнічних стереотипів пов'язане з розвитком етнічної самосвідомості, усвідомленням власної належності до певної етнічної групи, відмінностей її від інших груп» [4, с.133]. Етностереотип є гетерогенним утворенням і певною мірою демонструє динаміку уявлень про певний етнос. Н. Семенів виокремлює у структурі етностереотипу ядерну частину (охоплює уявлення про зовнішні ознаки представників певного етносу, історико-культурні та соціальні характеристики життя) та периферійну частину (містить уявлення про морально-етнічні та комунікативні характеристики певного етносу, вияскравлені передусім у міжкультурній і міжнаціональній взаємодії) [7, с.490]. З огляду на це визначаємо поняття етностереотипу, його різновиди та особливості структури.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо основні номінації, що репрезентують автостереотипи та гетеростереотипи на позначення українців і росіян в українській мові.

Автостереотипи потрактовують як «систему певних уявлень представників того чи іншого етносу щодо самих себе, певні характеристики, якими вони себе наділяють» [9, с.86]. Автоетностереотип в українській лінгвокультурі ґрунтується насамперед на вживанні українцями етнонімів на позначення представників свого етносу. Тлумачні словники української мови подають такі дефіні-

ції: українці – «східнослов'янський народ, що нині становить основне населення України» [11]; українці – «нація, основне населення України; представники цієї нації, країни; громадяни республіки Україна» [1]; українці – «один із трьох східнослов'янських народів, що нині становить основне населення Української РСР» [10, т.10, с.423]. Як бачимо, словники подають етнічні у формі множини, натомість лексема «українець» представлена як форма однини зазначеного етнічного. В 11-томному тлумачному словнику української мови дефініція ґрунтується на ідеологічних засадах, оскільки українців схарактеризовано як один з народів східнослов'янської спільноти. Такий підхід домінував у Радянському Союзі і зумовив у подальшому актуалізацію стереотипного уявлення про «братерство» росіян, білорусів та українців. У 20-томному тлумачному словнику ще наявна семантика східнослов'янської єдності, проте на периферії актуалізовано семи державності. І лише у ВТСУМі фіксуємо в ядерній частині лексичного значення актуалізацію націєтвірного чинника на противагу попереднього вживання лексеми «народ» для визначення українців. Родовими поняттями, вжитими для дефініювання українців, послуговували «нація», «населення», «громадяни», що значно розширює семантичні межі лексеми і зміщує акцент з ідеологічних параметрів на національно-патріотичні.

Для зіставлення словникової дефініції було залучено матеріали корпусу ГРАК за лематичним пошуком подає 607783 слововживань словоформи «українець». Задля аналізу автостереотипного уявлення про українців було звужено пошук до сполучуваності лексеми з ад'єктивами, що потребувало усунення форм прикметникових займенників в отриманих результатах (кількісні показники зазначено з урахуванням займенникових прикметників). За частотністю вживання корпус демонструє таку сполучуваність (див. табл. 1).

Таблиця 1

Сполучуваність етнічного «українець» за ГРАКом

	Весь ГРАК (607783)	Медіатексти 2014-2021 (42136)	Медіа- тексти 2022-2023 (8025)
пересічний українець	2116	888	48
етнічний українець / українка	1883	986	40
шановний українець / українка	1691	77	32
свідомий українець	1693	278	20
найбагатший українець	1457	1009	49
простий українець / українка	1443	762	62
молодий українець / українка	1253	612	33
закордонний українець	1195	341	6
маленький українець / українка	1047	305	165
більший українець	1002	527	115
опитаний українець	984	696	92
великий українець	974	254	18
галицький українець	980	20	-
полонений українець / українка	889	447	144
видатний українець	803	408	36
загиблий українець / українка	733	526	73
відомий українець / українка	655	530	46
дорогий українець/українка	629	226	22

Продовження таблиці 1

справжній українець	593	38	29
мирний українець / українка	551	59	495
російськомовний українець	519	209	63
західний українець	516	57	2
вільний українець	515	57	5
затриманий	-	409	23
евакуйований українець / українка	45	365	34
звільнений	-	264	23
цивільний українець / українка	38	38	259
депортований українець	35	56	133
переміщений	-	14	92
поранений	12	84	84
вакцинований	-	292	142
постраждалий	-	245	59
ув'язнений українець	243	235	10
вбитий / убитий українець	-	75	86
звичайний українець/ українка	-	205	99
середньостатистичний	-	192	4
закатований	-	20	50

Для зіставлення і визначення динаміки вживання етноніма виявлено загальну частотність сполучуваності в корпусі (загалом зафіксовано 607783 результатів пошуку ад'єктив+українець) і сполучуваність в медіатекстах в період 2014-2021 роки (зафіксовано 42136 вживань) та 2022-2023 (зафіксовано 8025 вживань). Серед частотних поєднань загалом у ГРАКУ позитивно-оцінню маркованими є лексеми: *шановний, свідомий, найбагатший, великий, видатний, дорогий, справжній, мирний, вільний*. Зазначені лексеми мають позитивно оцінну семантику і використовуються для відповідної характеристики українців. Саме ці ознаки становлять, на нашу думку, ядрну частину автоетностереотипу, тобто українці уявляють себе свідомими і вільними, вони заслуговують на повагу, є великими та видатними, справжніми; бачать себе мирною та заможною нацією. Серед ад'єктивів із негативною семантикою фіксуємо передусім пов'язані з війною: *полонений, загиблий, поранений, постраждалий, закатований, депортований*. Нейтральними за семантикою є ад'єктиви, що актуалізують національний компонент значення: *етнічний, більший* (у значення більший українець, ніж інші); соціальні ознаки: *пересічний, середньостатистичний, простий, опитаний*; віковий: *молодий, маленький*; місце проживання або перебування: *закордонний, галицький, західний*; мовний: *російськомовний*. У медіатекстах з 2014 року збільшена частотність вживання оціню маркованих лексем на позначення тих рис українців, що зумовлені війною: *полонений, мирний, цивільний* (про жертви серед мирного населення), *депортований, убитий, загиблий*.

Серед стилістично маркованих етнонімів – номінацій українців – тлумачні словники подають лексему «хохол». – Зневажл. назва українця [10, т. 11, с. 134; 11; 1]. Як бачимо, в усіх аналізованих словниках дефініція однакова із актуалізацією конотації «зневажливе», що вказує на негативну конотацію в семантиці слова. ГРАК подає за простим лематичним пошуком 3397 слововживань, а у сполучуваності з ад'єктивами 568 вживань. Порівняно невелика частотність поєднання лексеми з ад'єктивами демонструє загалом у корпусі переважно негативно оцінну семантику ад'єктивів: *хитрий* (37), *дурний* (16), *продажний* (13), *тупий* (12), *впертий* (11), *клятий* (8), *примітивний* (5), *дурнува-*

тий (5), глутий (5), непокірний (4), проклятий (4), придуркуватий (4), невдячний (4), нещасний (3), покірний (3). Здебільшого метадані засвідчують вживання лексеми «хохол» з негативно оцінними ад'єктивами в художніх текстах, насамперед у персонажному мовленні. Позитивно оцінні ад'єктиви мають поодинокий характер: *вчений* (5), *щирий* (3), *добродушний* (3), *хороший* (3).

Зважаючи на це, етностереотипні уявлення вербалізовані передусім через етнонім «українець», що має частотний характер і домінують сполучуваність з позитивно оцінними ад'єктивами, які в ядерній частині актуалізують такі риси українців, як волелюбність, свідомість, справжність, миролюбність, величність та заможність. Негативні характеристики перебувають на периферії етностереотипу та представлені етнонімом «хохол», що вживають у мовленні персонажів художніх творів (насамперед антагоністів).

Для аналізу гетеростереотипів було обрано уявлення українців про представників нації, що проживає на півночі та сході від України, росіян. Тривалий час офіційні медіа і загалом ідеологічно заангажована література просувала міф про «єдність слов'ян», насаджуючи про росіян стереотип «старшого брата» щодо українців і білорусів. В українській мові на позначення представників цього етносу функціонує нейтральний за семантикою етнонім «росіянин», що має такі словникові визначення: Росіяни. – Східнослов'янський народ, нація, основне населення РФСР, представлене і в інших республіках СРСР; представники цього народу [10, т.8, с.882]; Східнослов'янський народ; основне населення Росії, представлене і в інших країнах; представники цього народу [1]. Лексикографічні джерела дають цілком нейтральні визначення як номінації народу, населення рф. У корпусі зафіксовано на підставі лематичного пошуку загалом 72767 слововживань етноніма «росіянин» та 24019 вживань ад'єктив+етнонім.

Вважаємо доцільним зосередити увагу на періоді 2014–2023 років, зокрема щодо вживання етноніма в медіатекстах. Ми проаналізували у ГРАКу сполучуваність етноніма з ад'єктивами й отримали відповідні результати (див. табл. 2).

Таблиця 2

Сполучуваність етноніма «росіянин» за ГРАКом

	Весь ГРАК (24019)	Медіатексти 2014-2021 (8509)	Медіатексти 2022-2023 (7671)
етнічний росіянин	1530	616	103
мобілізований росіянин	350	-	341
затриманий росіянин	259	222	12
захоплений росіянин	571	207	333
вбитий / убитий росіянин	364	23	325
простий росіянин	306	164	69
окупований росіянин	785	131	601
опитаний росіянин	180	122	7
пересічний росіянин	307	104	79
хороший росіянин	155	13	118
загиблий росіянин	180	99	68
найбагатший росіянин	214	97	33
підозрюваний росіянин	94	90	3
багатий росіянин	180	89	57
знищений росіянин	98	5	86
підсанкційний росіянин	88	12	76

Продовження таблиці 2

заможний росіянин	142	75	41
засуджений росіянин	82	70	5
п'яний росіянин	114	69	18
поранений росіянин	99	21	69
молодий росіянин	149	81	31
полонений росіянин	271	56	160
звичайний росіянин	122	41	53
новий росіянин	120	23	5
справжній росіянин	98	23	6
червоний росіянин	92	9	-

Зіставляючи отримані через пошук у ГРАКУ результати, простежуємо динаміку трансформації гетеростереотипу. На початку війни фіксуємо як позитивно оцінні (*багатий, найбагатший, заможний*) та нейтральні (*етнічний, простий, опитаний, пересічний, молодий*) лексеми, так і негативно оцінні (*підозрюваний, засуджений, підозрюваний, п'яний*), але меншою мірою. Починаючи з 2022 року ситуація змінюється: суттєво збільшується вживання ад'єктивів, що мають у структурі значення семантику смерті та знищення (*загиблий, знищений, поранений*), а також воєнних дій та їх результатів (*мобілізований, окупований, полонений*). Значно збільшується частотність вживання лексем *захоплений, окупований, полонений*. До періоду повномасштабного вторгнення зафіксовано в незначній кількості поєднання етноніма «росіянин» з ад'єктивами: *вбитий, знищений, підсанкційний, поранений*., а лексема *мобілізований* взагалі відсутня в цей період. Після 2022 року майже зникли поєднання етноніма з ад'єктивами: *новий справжній, засуджений, підозрюваний, опитаний, затриманий*.

Окремо варто схарактеризувати сталий вираз «хороший росіянин». Цей сталий вираз використовується як іронічна номінація для тих росіян, які декларативно засуджують війну з Україною та представляють себе світовій спільноті як опозиціонери до чинної російської влади. Проте насправді вони транслюють імперські наративи, зокрема стереотипи про братерство слов'янських народів, вікову дружбу та спільну культуру без визнання права українців на самовизначення і реальну незалежність. З огляду на це ад'єктив «хороший» тут має переносне значення, його вжито на позначення специфічного типу росіян із суперечливими уявленнями про реальність. Це зумовлює значне збільшення частотності його вживання в період 2022-2023 року в медіатекстах.

Серед конотативно маркованих етнонімів ми розглянули лексеми «москаль», «московит» і «кацап». Частотність цих лексем у корпусі є не настільки високою, щоб виявити глобальні тенденції, проте зіставлення словникових дефініцій і сполучуваності етнонімів за ГРАКом дає можливість простежити формування негативно оцінних значень у семантичній структурі слів та визначити стереотипні компоненти.

Лексема «москаль» є в українській мові полісемічною, вона вживається і як етнонім, і як номінація солдата часів Російської імперії. При цьому 11-томний словник української мови фіксує лише етнонім: москаль. – Росіянин [10, т.4, с.808] без жодних маркувань конотації, а 20-томний словник, навпаки, у переносному значенні актуалізує стилістичну маркованість слова: москаль. – 2. зневажл. Росіянин [11]. У ГРАКУ ми розглянули вживання загалом у корпусі (35098 вживань), у 2014-2021 роках у медіатекстах (6673 вживань) та в 2022-2023 роках у медіатекстах (345 вживань) з метою простежити суттєві зрушення у семан-

тиці та вживанні етноніма. Загалом у корпусі представлено слово «москаль» у сполучуваності (загалом 2893 вживання) з такими ад'єктивами: *останній* (161), *клятий* (76), *червоний* (68), *білий* (15), *молодий* (13), *хитрий* (10), *п'яний* (10). Колоративи здебільшого вжито в метафоричному значенні в текстах першої третини XX століття на позначення відповідної ідеології і політичних поглядів росіян («червоні» та «білі»). Частотна лексема «клятий» виражає негативну оцінку представників цього етносу загалом, інші мають переважно нейтральний характер. В 2014-2021 роки сполучуваність суттєво змінилася (загалом 488 вживань), оскільки етнонім поєднано з ад'єктивами: *останній* (10), *мертвий* (2) та по одному вживанню ад'єктиви: *убитий*, *смердючий*, *скотський*, *підступний*, *полонений*, *мертвий*, *маленький*, *ліквідований*, *знахабнілий*. Словосполучення «останній москаль» актуалізовано через популярність одноіменного серіалу, що активно обговорювався в українському медіадискурсі. Утім, інші прикметники вказують на переважно негативну оцінку росіян, які прийшли з війною в Україну, але самі були знищені. Період 2014-2023 років (55 вживань) у ГРАКУ (медіадискурсі) демонструє виключно вживання лексеми «москаль» як етноніма у сполучуваності з ад'єктивами *останній*, *мертвий*, *убитий*, *смердючий*, *скотський*, *підступний*, *полонений*, *ліквідований*, *знахабнілий* тощо.

Також представлено лексему «московит» як семантичний еквівалент етноніма «москаль»: *Московит*. – Те саме, що *москаль* [11; 1]. Зважаючи на це, словники актуалізують негативну конотацію лексеми, вжитої на позначення росіян. У ГРАКУ фіксуємо цю лексему з 1838 року із невисокою частотністю вживання загалом – 3180 вживань. У сполученні з ад'єктивами частотність ще нижча (362), представлено лексеми: *дикий* (6), *захоплений* (5), *православний* (4), *клятий* (4), *старовинний* (3), *розгромлений* (3), *простий* (3), *ображений* (3), *нелюдський* (3), *етнічний* (3), *викритий* (3), *варварський* (3), *убитий* (2). Хронологічно вживання лексеми «московит» за частотністю збільшується на початку XXI століття, зокрема після 2014 року. Сполучуваність з негативно оцінними ад'єктивами за свідчує вираження відповідного ставлення українців до росіян, названих московитами. Вживання лексеми, що походить від назви столиці рф, також демонструє дистанціювання від росіян як слов'ян зі спільною з українцями історією, тобто в негативно маркованих етнонімах спостерігаємо уникання використання стимулогічного зв'язку етнонімів на позначення росіян з топонімом Русь.

Лексема «кацап» зафіксована у тлумачних словниках із стилістичною і семантичною маркованістю безпосередньо в ядерній семі: *Кацапи*. – Зневажлива назва росіян [10, т.4, с.123; 11]; *Кацапи*. – Зневажлива назва російського воєка в Україні у 18 ст. розм. *Жартівлива назва росіянина* [1]. У ГРАКУ загалом (загальна кількість вживання етноніма 2247, у сполученнях з ад'єктивами – 303) лексема «кацап» представлена у сполученнях з ад'єктивами: *проклятий* (10), *бородастий* (8), *клятий* (7), *вбитий* (7), *справжній* (5), *лютий* (5), *дурний* (4), *стовідсотковий* (3), *придуркуватий* (3), *ніякий* (3), *живий* (3). В останні два роки вживання є нечастотним, проте фіксуємо поєднання лексеми «кацап» з ад'єктивами *мобілізований*, *мертвий*, *кадровий*. Зважаючи на отримані результати стилістично марковані лексеми «москаль», «московит» і «кацап» у корпусі демонструють переважно негативну семантику у сполучуваності з ад'єктивами. Основні характеристики росіян на стереотипному рівні охоплюють параметри: зовнішність (*бородастий*), вік (*молодий*), соціальні ознаки (*заможний*, *багатий*), фізичний стан (*загиблий*, *убитий*, *живий*), моральні якості (*клятий*, *підступний*, *скотський*, *хороший*), розумові здібності та освіченість (*дурний*, *придуркуватий*, *дикий*, *вар-*

варський), схильність до згубних звичок (*п'яний*), участь у війні (*мобілізований, окупований, полонений, підсанкційний*).

Висновки. Стереотипізація мислення носіїв мови виявляє специфіку сприйняття свого етносу та представників інших національностей як набір спрощених, схематизованих характеристик переважно оцінної семантики. Етнічний автостереотип у мовній картині світу носіїв української мови представлений етнічними «українець» і «хохол». Сполучуваність з ад'єктивами оцінної семантики демонструє виражену позитивну маркованість лексеми «українець» та негативну конотацію лексеми «хохол», що переважно використано в мовленні негативних персонажів художніх творів. Стереотипне уявлення українців про себе містить такі характеристики, як волелюбність, свідомість, взаємоповага, величність, миролюбність, заможність. Етнічний гетеростереотип представлено в уявленнях українців про росіян через вживання етнічними «росіянин», «москаль», «московит», «кацап» у динаміці від надання росіянам таких характеристик, як-от: низькі моральні якості, невисокий інтелект, невихованість, пияцтво, агресивна поведінка. Сталими негативно оцінними лексемами, що характеризують росіян і становлять ядро гетеростереотипу є *клятий, проклятий*, а також ад'єктиви на позначення смерті та знищення: *вбитий, загіблий, знищений*, що загалом вказує на прагнення українців до відсутності росіян в національній мовній картині світу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Великий тлумачний словник української мови (ВТСУМ). URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/>.
2. Шведова М., Вальденфельс Р. фон, Яригін С. та ін. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (2017-2023). Київ, Львів, Єна. URL: uacorus.org.
3. Загітко А.П., Богданова І.В. Лінгвокультурологія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017.
4. Малюга Н.М. Етнічні стереотипи та упередження в українському художньому дискурсі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2010. Вип. 4. С. 131-140.
5. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2012.
6. Орел І.І. Етнокультурний стереотип у світлі когнітивної лінгвістики. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 16. С. 91-95.
7. Семенів Н.М. Сучасні методи дослідження етностереотипів у структурі міжетнічної взаємодії. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 486-500.
8. Сердюк С.В. Функції етнічних стереотипів та їхня роль у формуванні етнічної ідентичності. *Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. 2001. Вип. 19. С. 10-14.
9. Скрипник І.Ю. Етнічний стереотип як складова національної ідентичності. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. Вип. 6 (2). С. 85-88.
10. Словник української мови в 11 томах (1970-1980). Київ: Наукова думка.
11. Словник української мови в 20 томах (СУМ-20). URL: <https://slovnyk.me/dict>.
12. Lippman W. Public Opinion. New York, London: The Free Press, 1949.

References:

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the Ukrainian language]. URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/>. [in Ukr.].
2. Shvedova M., Valdenfels R. fon, Yaryhin S. ta in Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy (2017-2023) [General regionally annotated corpus of the Ukrainian language]. Kyiv, Lviv, Yena. URL: uacorus.org. [in Ukr.].

3. Zahnitko, A.P., Bohdanova, I.V. (2017). *Linhvokulturolohiia [Linguoculture]*. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa. [in Ukr.].
4. Maliuha, N.M. (2010). Etnichni stereotypy ta uperedzhennia v ukrainskomu khudozhnomu dyskursi [Ethnic stereotypes and prejudices in Ukrainian artistic discourse.]. *Filolohichni studii: Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Philological studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University]*. Vyp. 4. S. 131-140. [in Ukr.].
5. Manakin, V.M. (2012). *Mova i mizhkulturna komunikatsiia [Language and intercultural communication]*. Kyiv: TsUL. [in Ukr.].
6. Orel, I.I. (2021). Etnokulturnyi stereotyp u svitli kohnityvnoi linhvistyky [Ethnocultural stereotype in the light of cognitive linguistics]. *Zakarpatski filolohichni studii [Transcarpathian Philological Studies]*. Vyp. 16. S. 91-95. [in Ukr.].
7. Semeniv, N.M. (2015). Suchasni metody doslidzhennia etnostereotypiv u strukturi mizhetnichnoi vzaiemodii [Modern methods of ethnostereotypes research in the structure of interethnic interaction]. *Problemy suchasnoi psykholohii [Problems of modern psychology]*. Vyp. 27. S. 486-500. [in Ukr.].
8. Serdiuk, S.V. (2001). Funktsii etnichnykh stereotypiv ta yikhnia rol u formuvanni etnichnoi identychnosti [Functions of ethnic stereotypes and their role in the formation of ethnic identity]. *Naukovi zapysky. Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska akademiia» [Proceedings. National University «Kyiv-Mohyla Academy»]*. Vyp. 19. S. 10-14. [in Ukr.].
9. Skrypnyk, I. Yu. (2015). Etnichni stereotyp yak skladova natsionalnoi identychnosti [Ethnic stereotype as a component of national identity]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk [Odesa Linguistic Bulletin]*. Vyp. 6 (2). S. 85-88. [in Ukr.].
10. Slovnyk ukrainskoi movy v 11 tomakh (1970-1980) [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukr.].
11. Slovnyk ukrainskoi movy v 20 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes]. URL: <https://slovnky.me/dict>. [in Ukr.].
12. Lippman W. (1949). *Public Opinion*. New York, London: The Free Press. [in Eng.]

Natalia Kondratenko

METHODS OF CORPUS LINGUISTICS IN THE STUDY OF ETHNO- AND HETEROSTEREOTYPES

The article presents an interdisciplinary study that combines a linguistic and corpus approach to solving the problems of intercultural and interethnic communication. The basis of the study is the concept of ethnic stereotype. We singled out auto- and heterostereotypes, analyzed the stereotypical ideas of Ukrainian speakers about Ukrainians and Russians. Ethnonyms denoting Ukrainians and Russians recorded in explanatory dictionaries of the Ukrainian language became the focus of attention. The ethnonyms «Ukrainian» and «hohol» were analyzed as verbal representatives of the ethnostereotype. The lexemes «Russian», «katsap», «moscowyt» and «moskal» were analyzed as verbal representatives of the heterostereotype. In the conditions of a full-scale invasion of Ukraine, the use of stereotypical ideas about Ukrainians in enemy propaganda proves the importance of this aspect of studying inter-ethnic relations. Ethnonyms are considered according to two aspects: lexicographic and corpus. On the basis of the definitions in explanatory dictionaries of the Ukrainian language, the structure of autostereotypes and heterostereotypes is determined. By means of a search in GRAK (General Regionally Annotated Corpus) of the Ukrainian language, the specificity of the compatibility of ethnonyms with adjectives of evaluative semantics was traced. The search was carried out both in the corpus in general and in the dynamics of 2014-2023 in media

discourse. Comparing the frequency of the combination of ethnonyms with evaluative adjectives during Russia's war against Ukraine made it possible to trace the transformation of stereotypical ideas of Ukrainian speakers about Ukrainians and Russians.

Key words: ethnic stereotype, autostereotype, heterostereotype, GRAK, corpus approach.

Отримано: 17.10.2023 р.

УДК 371(477)(092)

DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20.89-96

Оксана Литвинюк

ORCID 0000-0002-4428-9892,

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри англійської мови,*

*Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Світлана Никитюк

ORCID 0000-0002-2304-9291,

*старший викладач кафедри англійської мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

IVAN OHIIENKO AND THE UKRAINIAN CHURCH IN CANADA

The article deals with Ivan Ohiienko, the world famous personality, Ukrainian genius, a promoter of the national science and culture. It's possible to find here about his research activity in the field of culture, theology, history and public studies, translation and linguistics. He was interested in the folk historiosophy, problems of the Ukrainian mentality, folklore researches.

Researchers paid a special attention to «The Ukrainian Church» as «Outlines of History of the Ukrainian Orthodox Church» as a popular account of the age-old ideology of the Ukrainian Orthodox Church, its historical fate, and its characteristics as the Church of the Ukrainian nation – a national and conciliar the Church.

The value and significance of «The Ukrainian Church» by Metropolitan Ilarion are particularly studied at the time of the great millennium of the Ukrainian Orthodox Church in Canada. This paper promotes comprehension of its phenomenon at all levels.

Key words: personality, publicist, translation, church, individual style, writing manner, national revival, research.

Poet and prose writer, essayist and linguist, polyglot and theorist of canon law, scholar-professor and translator of the Bible and religious literature, hierarch of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, encyclopedist, bearer and creator of the restless national spirit, a man of surprisingly wide preferences and interests [5] – this can be said about one worldly famous person, Ivan Ohiienko.

Bibliography. Ohiienko's works currently have some considerable applied significance, because they served and continue to serve those who care about the national revival of the nation and Ukraine. The following Ukrainian scientists as A.O. Yevgrafova, O.M. Zavalniuk, G.Y. Nasminchuk, E.I. Sokhatska,